

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ СТІЙКИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Дикань В.Л., д.е.н., професор (УкрДАЗТ)

В статті визнано, що в умовах інноваційності та формування глобальних інтегрованих структур, найактуальніше питання економіки України – стійкий розвиток машинобудівної промисловості, що закладе основу для технологічної модернізації країни, запровадження випуску високотехнологічної наукоємної продукції та стане імпульсом для реалізації структурних трансформацій в промисловості й відновлення потужностей вітчизняних виробництв. Проведено аналіз тенденцій функціонування вітчизняного машинобудування в результаті якого встановлено переважно екстенсивний розвиток його підприємств з багаточисленними негативними детермінантами. Запропоновано комплексний підхід до управління стійким розвитком підприємств машинобудування, який враховує закономірності розвитку світового ринку машинобудівної продукції та передбачає державне інвестування в процеси розвитку підприємств машинобудування, стимулювання внутрішнього ринку споживання, формування інноваційно-виробничих кластерів. Розкрито роль інноваційно-виробничих кластерів в реалізації інноваційної моделі розвитку підприємств машинобудування та визначено заходи державної політики з підтримки стійкого розвитку машинобудівної промисловості.

Ключові слова: машинобудування, стійкий розвиток, комплексний підхід, інноваційно-виробничий кластер, негативні детермінанти.

КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ УСТОЙЧИВЫМ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ

Дикань В.Л., д.э.н., профессор (УкрГАЗТ)

В статье признано, что в условиях инновационности и формирования глобальных интегрированных структур, актуальным вопросом для экономики Украины является устойчивое развитие ее машиностроения, что заложит основу для модернизации страны, производства высокотехнологичной наукоемкой продукции и будет импульсом для реализации структурных преобразований в промышленности, восстановления мощностей отечественных производств. Анализ тенденций функционирования предприятий отечественного машиностроения позволил определить преимущественно экстенсивный тип их развития с многочисленными негативными детерминантами. Предложен комплексный подход к управлению устойчивым развитием предприятий машиностроения, который учитывает закономерности развития мирового рынка машиностроительной продукции и предусматривает государственное инвестирование в процессы развития предприятий машиностроения, стимулирование внутреннего рынка потребления, формирование инновационно-производственных кластеров. Раскрыто роль инновационно-производственных кластеров в реализации инновационной модели развития предприятий машиностроения. Определены меры государственной политики по поддержке устойчивого развития машиностроительной промышленности.

Ключевые слова: машиностроение, устойчивое развитие, комплексный подход, инновационно-производственный кластер, негативные детерминанты.

AN INTEGRATED APPROACH TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES ENGINEERING

Dykan V.L., doctor of economics, professor (USA of RT)

The paper found that in terms of innovation and creating global integrated structures, the most recent issue of Ukraine's economy - sustainable development of engineering industry, lay the foundation for technological modernization, introduction of manufacture of high-tech and knowledge-based products will be an impetus for implementation of structural transformations in industry and recovery facilities domestic production. The analysis of development at the domestic engineering which resulted mainly found extensive development of its businesses with many negative determinants. A comprehensive approach to managing sustainable

development of mechanical engineering that takes into account the patterns of world market of engineering products and provides for public investment in the development of mechanical engineering, stimulate domestic consumption market, innovation and the formation of industrial clusters as an organizational basis for mobilizing the economic potential of enterprises and activation of innovative processes in machine-building complex. The role of innovative industrial clusters in implementing innovative model of machine building, determined government policies to support sustainable development engineering industries.

Keywords: *engineering, sustainable development, integrated approach, innovation and industrial clusters, negative determinants.*

Актуальність теми дослідження.

Світова практика засвідчує, що подолання тривалих кризових явищ знаходиться в сфері інтенсивного розвитку національного виробництва, стійкого функціонування підприємств обробної промисловості, а саме машинобудування, що становить каркас конкурентоспроможності країни.

З переходом економіки України до ринкових принципів господарювання підприємств відбулося руйнування існуючої до цього їх системи функціонування. Зокрема, сформована ще в роки радянської індустріалізації державна промислова політика втратила системність і ефективність та перестала виступати стратегічним орієнтиром розвитку вітчизняної промисловості. Така ситуація призвела не тільки до технологічного відставання України, але й обумовила втрату стабільних ринків збуту, конкурентного потенціалу могутнього колись вітчизняного машинобудування.

Саме тому, в умовах сьогодення, що характеризується інноваційністю та формуванням глобальних інтегрованих структур, найактуальніше питання економіки України – стійкий розвиток її машинобудівної промисловості, що закладе основу для технологічної модернізації країни, запровадження випуску високотехнологічної наукоємної продукції та стане імпульсом для реалізації структурних трансформацій в промисловості й відновлення потужностей вітчизняних виробництв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема забезпечення розвитку підприємств машинобудівного комплексу України неодноразово обговорювалася вченими, політиками та економістами, які пропонували різні шляхи подолання кризи в машинобудуванні. Можливості та вектори розвитку підприємств машинобудівного комплексу багато з них пов'язували з розширенням експорту машинобудівної продукції, з покращенням інвестиційного клімату в країні, розвитком інноваційної діяльності та з гармонізацією інвестиційної й фінансової політики. Серед найбільш відомих науковців, які обіймаються проблемами відродження потенціалу машинобудівних підприємств, можна виділити Бабіча В.П., Барташевську Ю.М., Данилишина Б.М., Дикань В.В., Журило Р.М., Савченко С.М.,

Єлісеєнко О.В., Єфіменко Н.А. та інших [1-8]. Попри це, питання управління стійким розвитком підприємств машинобудування й досі залишається надзвичайно актуальним. Сьогодні не потрібно розробляти якісно нові шляхи їх «реанімації». В першу чергу, потрібно вміло та правильно скористатися фундаментальними законами економіки, що ґрунтуються на стимулюванні внутрішнього ринку споживання та державній підтримці розвитку машинобудівних виробництв. Саме тому, **метою статті** є розробка комплексного підходу до управління стійким розвитком підприємств машинобудування, що враховував би закономірності розвитку світового машинобудування та ґрунтувався на державному інвестуванні, стимулюванні внутрішнього ринку споживання та формуванні інноваційно-виробничих кластерів як організаційного базису реалізації інноваційної моделі розвитку підприємств машинобудування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема управління стійким розвитком об'єктів економіки є складними соціально-економічним завданням, яка вимагає не тільки врахування конкретних умов функціонування, але й потребує розробки відповідних методів та інструментів управління. Вченими-науковцями вважається, що в основі стійкості підприємств машинобудування знаходиться здатність підприємства зберігати рівновагу та конкурентоспроможність сьогодні і на перспективу, адекватно та оперативно реагувати на дестабілізаційні фактори зовнішнього середовища й адаптуватися до викликаних ними змін, використовуючи ефективні методи та підходи, що відповідають умовам світового розвитку та глобалізації [9].

Як фундаментальний комплекс по забезпеченню відтворювальних процесів в економіці та відновлення її конкурентоспроможності, на сьогоднішній день вітчизняне машинобудування майже повністю втратило свій потенціал та не сприяє належним чином відтворенню активної частини основного капіталу країни. Особливості економічної та господарської діяльності вітчизняних підприємств машинобудування вказують на відсутність ознак стійкості їх функціонування, що підтверджується існуючою ситуацією в сфері машинобудівного виробництва.

Як потужний сектор промисловості машинобудування об'єднує діяльність 11627 підприємств з виробництва машин і устаткування, приладів і апаратури, та повністю охоплює виробничі цикли створення найскладнішої техніки. Однак, жорсткі умови конкуренції, відсутність стабільних ринків збуту та тривалі трансформаційні процеси призвели до поглиблення структурних деформацій в машинобудуванні, втрати умов його стабільного функціонування.

Аналіз обсягів виробництва продукції машинобудування (рис. 1) дозволив встановити, що за підсумками 2014 року в машинобудівному комплексі, як і в промисловості в цілому, відбулося обвальне падіння виробництва, що склало 21,3% від показника попереднього року [10]. Скорочення спостерігається за усіма товарними позиціями, окрім виробництва електричного устаткування. Така тенденція призвела до того, що задоволення внутрішнього

попиту на продукцію машинобудування вже частіше відбувається за рахунок її імпорту з закордону. Так, протягом 2009-2014 років частка імпорту машинобудівної продукції в загальній структурі товарного імпорту України в середньому становила 25,6%, а у 2014 році досягла граничної межі, встановивши значення цього показника на рівні майже 28% [10]. Одночасно експорт української продукції машинобудування склав лише 13,6%. Така ситуація засвідчує про зростання імпортоорієнтованості вітчизняної економіки та збільшення її залежності від продукції іноземних країн, а, відповідно, й означає, що в умовах наявності великої кількості не завантажених виробничих потужностей, високого рівня інтелектуального потенціалу вітчизняні підприємства – споживачі продукції машинобудування все частіше звертаються до закордонних технологій, виготовлених у відповідності з вимогами часу, збагачуючи таким чином економіку цих країн.

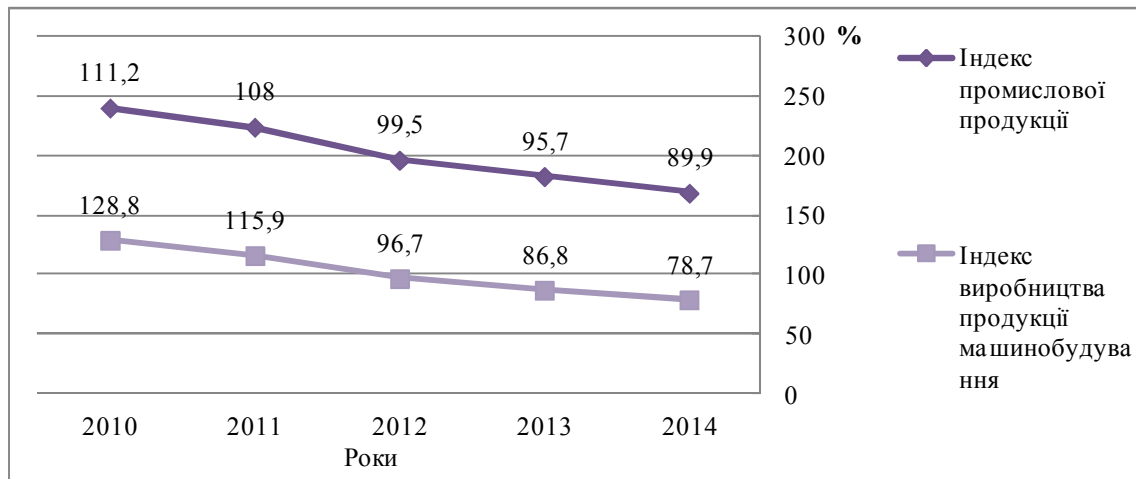

Рис. 1. Індекси виробництва промислової продукції та продукції машинобудування в цілому по Україні у 2010 – 2014 роках [10]

Пояснення таким тенденціям є достатньо прості. На більшості підприємствах машинобудування діючими є виробництва 3-го та 4-го технологічних укладів, а рівень зносу основних фондів вже давно досяг критичної межі та становить більше 80%. В той час, коли провідні країни світу широко використовують можливості інноваційної розбудови економіки, формують постіндустріальне суспільство, машинобудування України базується на традиційних технологіях, започаткованих ще на ранніх стадіях індустріалізації. Така ситуація зі станом основних фондів не тільки не дозволяє здійснювати виробництво сучасної продукції, але й обумовлює підвищення її енерго- та матеріалоемності, а, відповідно, спричиняє зростання ціни та зниження

її конкурентоспроможності на міжнародному ринку продукції машинобудування.

Одночасно старе обладнання та відсутність коштів на його оновлення і модернізацію консервує кадрову відсталість підприємств машинобудування. На сьогоднішній день низько кваліфікована ручна праця, високий вік працівників та низька заробітна плата, гострий брак молодих фахівців та не ефективність системи підвищення кваліфікації кадрів є найбільшочисними кадровими проблемами вітчизняних підприємств, які призводять до зниження результативності праці та обумовлюють погіршення якості продукції.

На противагу світовим процесам розвитку «економіки знань», що проявляється в підвищенні інтересу промисловців до наукових ідей та молодих талановитих кадрів, на вітчизняних

підприємствах машинобудування спостерігається не тільки погіршення трудового потенціалу (середній вік працівників складає більше 50 років), але й втрата могутнього колись інтелектуального капіталу. Відтік і старіння кадрів наразі негативно впливає на кадрову безпеку машинобудування та не дозволить найближчим часом задовольнити потреби галузі в реалізації нової індустріалізації – технологічного розвитку машинобудівних підприємств на основі висококваліфікованого людського ресурсу.

Особливо негативною тенденцією розвитку машинобудування є низький рівень інноваційної активності його підприємств, що в підсумку призводить до зниження обсягів

виробництва інноваційної продукції. Незважаючи на незначне поживлення інноваційної активності вітчизняної промисловості та машинобудування, зокрема, протягом 2011-2012 років (табл. 1), у 2013 році кількість інноваційно активних промислових підприємств знову скоротилася та склала 1715 підприємств, з яких інноваційно активних підприємств машинобудування нараховувалося 497 [10]. Незважаючи на це, рівень інноваційної діяльності машинобудівних підприємств важко назвати задовільним, адже потреби в інноваціях на більшості із них задовольняються за рахунок імпорту технологій, устаткування, а не шляхом створення власних інноваційних розробок.

Таблиця 1

Інноваційна активність підприємств промисловості, в тому числі й машинобудування протягом 2009-2014 років [10, 11]

Показник	Роки					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість інноваційно активних промислових підприємств	1411	1462	1679	1758	1715	1609
Частка інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств	12,8	13,8	16,2	17,4	16,8	16,1
Кількість інноваційно активних підприємств машинобудування	406	417	443	426	497	Дані відсутні
Частка інноваційно активних підприємств машинобудування у загальній кількості машинобудівних підприємств	21,1	22,2	24,5	24,7	28,8	Дані відсутні
Частка інноваційно активних підприємств машинобудування в структурі промислових підприємств	1,65	1,61	1,52	1,42	1,65	Дані відсутні

Цьому причина - відсутність вільних коштів та вимивання обігових активів, що призвело до морального старіння асортименту продукції машинобудування, яка за своїми технічними та ергономічними показниками, рівнем якості не відповідає закордонним аналогам і має значно менший термін експлуатації. Адже основним джерелом фінансування інновацій в машинобудівному комплексі, як і в промисловості в цілому, є власні кошти підприємств, які складають лівову частину витрат на проведення науково-дослідних та інноваційних робіт. Із загального обсягу фінансування інноваційної діяльності в розмірі 3079 млн. грн у 2014 році власні кошти машинобудівних підприємств становили 2184 млн. грн [10]. Попри це, таку стратегію інноваційного виживання обирають лише одиниці. Більша ж частина підприємств машинобудування через високу вартість кредитних ресурсів та низький інвестиційний клімат змушена відмовитися від реалізації інноваційної моделі

розвитку, фактично обравши шлях втрати виробничого потенціалу та конкурентних позицій на світовому ринку.

Згубно впливає на діяльність вітчизняних підприємств з виробництва наукоємної, інтелектуальної та технічно складної продукції знищення діючих до цього часу міжурядових та міжгалузевих механізмів виробничої кооперації. На відміну від світових тенденцій в сфері машинобудівного виробництва, що характеризуються поглибленням міжгалузевих зв'язків, підвищенням інноваційності, інформаційності та інтелектуалізацією виробничих процесів і продукції, в Україні вітчизняне машинобудування, попри відсутність можливостей самостійно розробляти, створювати та запускати в серійне виробництво наукоємну продукцію, наразі не має тісних коопераційних зв'язків, які б забезпечили створення замкнутих виробничих технологічних ланцюгів. Випадки створення інтегрованих структур в секторі машинобудівного

виробництва України є поодинокими і реалізуються, як правило, в формі фінансово-промислових груп, концернів та компаній холдингового типу.

На жаль, проведений аналіз тенденцій функціонування машинобудівного комплексу України дозволяє констатувати переважно екстенсивний розвиток його підприємств з багаточисленними негативними детермінантами, які обумовлюють подальше поглиблення кризи та втрату ними економічної стійкості. Такими дестабілізуючими чинниками не тільки для машинобудування, але й для промисловості України в цілому, є [5]:

- відсутність системності у здійснюваних державою заходах щодо реалізації науково-технічного потенціалу машинобудування;

- несформованість науково-методологічної бази формування системи виробництва наукомісткої продукції;

- нерозробленість дієвої системи пріоритетів розвитку науково-технологічної сфери (пріоритети розвитку проголошені формально, механізми їх реалізації не відпрацьовані), державне управління забезпечується за галузевим принципом, але не враховується вплив розвитку наукомісткого машинобудування на інші галузі національного господарства;

- недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження наукомісткої продукції у виробничу діяльність;

- недосконалість нормативно-правової системи регулювання і стимулювання виробництва високотехнологічної машинобудівної продукції;

- відсутність в Україні сучасного й масштабного ринку споживання продукції;

- неефективність інституційної структури економіки, що спричиняє втрати в інших секторах економіки (продукція вітчизняного машинобудування не знаходить належного збуту в інших галузях через великий технологічний відрив і відсутність мотивації до її використання). Це суттєво знижує синергетичний ефект фінансування державою виробництва наукомісткої продукції, а її ефективність нівелюється в суспільному масштабі.

Все це дозволяє стверджувати, що проблеми машинобудівного комплексу України є складними і комплексними, а тому забезпечити якісну та кількісну зміну параметрів функціонування його підприємств, сприяти їх стійкому розвитку, можливо виключно за рахунок реалізації комплексного підходу до управління стійким розвитком підприємств машинобудування

(рис. 2), який враховував закономірності розвитку світового ринку машинобудування та передбачав:

- 1) державне інвестування в процеси розвитку підприємств машинобудування;

- 2) стимулювання внутрішнього ринку споживання;

- 3) формування інноваційно-виробничих кластерів як організаційного базису для мобілізації економічного потенціалу підприємств та активізації інноваційних процесів в машинобудівному комплексі.

Імпульсом стимулювання розвитку внутрішнього ринку споживання, що створить плацдарм для якісної зміни економічної ситуації в комплексі, виступатиме зміна загальних, прийнятих на сьогоднішній день, принципів споживання, а саме перехід від політики імпортозаміщення до зростання сукупного внутрішнього попиту на продукцію вітчизняного машинобудування. Це можливо забезпечити за рахунок реалізації широкомасштабних державних програм розвитку та розбудови, які б передбачали залучення сучасних технологій та техніки, а також вимагали впровадження системи економічних заходів, пов'язаних з покращенням інвестиційного клімату та розвитком кадрового потенціалу підприємств машинобудування. Підтримуючи точку зору [4], такими проектами можуть бути як розбудова транспортної системи, формування інноваційної інфраструктури в країні, так і програми з розвитку виробничої бази підприємств, будівництва підприємств якісно нового типу.

Особливою складовою стійкого функціонування сучасного машинобудівного підприємства є реалізація інноваційної моделі його розвитку, яка для більшості вітчизняних підприємств машинобудування є єдиним конструктивним варіантом, здатним забезпечити оновлення виробничих технологій та асортименту продукції і сприяти створенню умов для максимального використання їх інтелектуального потенціалу. Забезпечити перехід на траєкторію стійкого розвитку та реалізувати інноваційну модель в машинобудівному комплексі покликані інноваційно-виробничі кластери та включені до їх складу інтелектуально-інноваційний центр, центр трансферу та комерціалізації і корпоративний університет машинобудування, які сприятимуть:

- активізації інноваційної діяльності за рахунок реалізації спільних інноваційних проектів та формування єдиного інноваційного середовища;

- створенню принципово нових технологій проривного характеру, запровадженню виробництва високотехнологічних зразків машинобудівної продукції;

- генеруванню потоку нових знань та розширенню трансферу технологій;

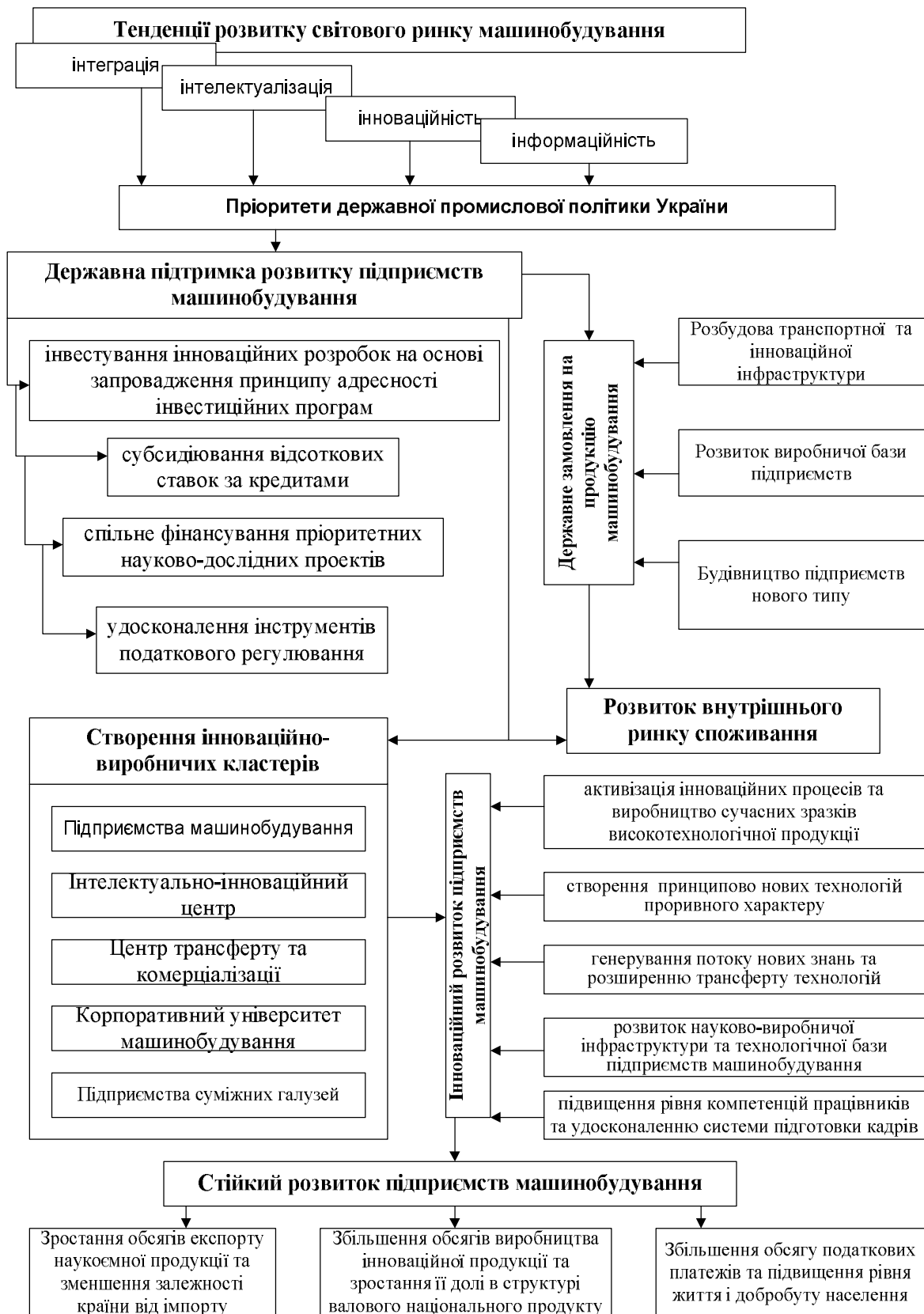

Рис. 2. Схема комплексного підходу до управління стійким розвитком підприємств машинобудування

- розвитку науково-виробничої інфраструктури та технологічної бази підприємств машинобудування;
- підвищенню рівня компетенцій працівників та удосконаленню системи підготовки кадрів;
- перерозподілу та зниженню рівня інноваційних ризиків за рахунок зростання рівня спеціалізації і неподільності процесу розробки інновацій, тощо.

Зауважимо, що такого роду інноваційно-виробничі кластери створюють умови для більш ефективного використання ресурсів та потенціалу підприємств машинобудування, забезпечивши доступ останнім до висококваліфікованої робочої сили, її знань та вмінь, а також сприятимуть прискореній передачі інформації про технології та вподобання споживачів в сферу безпосереднього виробництва машинобудівної продукції. Адже, як засвідчує світовий досвід кластерна форма організації виробництва проявила свою достатньо високу економічну ефективність саме у створенні і використанні нових знань, розвитку інноваційних технологій та продуктів на основі інтеграції ресурсів й компетенцій як окремих підприємств, так і державних органів влади в напрямку реалізації інноваційної моделі розвитку країни [12].

Вирішальне значення для практичної значимості та ефективності даного підходу має цілеспрямована державна підтримка процесів розвитку підприємств машинобудування. Відповідно до цього, основні заходи державної політики з підтримки стійкого розвитку машинобудівної промисловості повинні стосуватися:

1. Підтримки створення інноваційно-виробничих кластерів та інтелектуально-інноваційних центрів з метою відновлення взаємозв'язку між науково-дослідними установами та конструкторськими підрозділами підприємств машинобудування, включення машинобудівного комплексу України в глобальні технологічні ланцюги доданої вартості;

2. Розробки Стратегії розвитку машинобудування та Програм, що стосуються підтримки модернізації підприємств машинобудування, розвитку кооперації машинобудування з суміжними галузями промисловості;

3. Впровадження механізмів державного замовлення на продукцію машинобудування та державної підтримки розвитку його підприємств, яка б передбачала:

- субсидіювання відсоткових ставок за кредитами, що отримані з метою технічного переоснащення підприємств та налагодження виробництва високотехнологічної продукції;

- спільне фінансування пріоритетних науково-дослідних проектів та державне інвестування інноваційних розробок на основі запровадження принципу адресності інвестиційних програм;

- удосконалення інструментів податкового регулювання (звільнення від сплати ПДВ підприємств, які імпортують на територію України обладнання та технології, що не виробляються на потужностях вітчизняних підприємств; зниження податку на прибуток для машинобудівних підприємств, які впроваджують провідні технології та забезпечують зростання виробництва інноваційної продукції).

Реалізація даного комплексного підходу на основі вказаних складових забезпечить втілення в життя інноваційної моделі розвитку машинобудування та сприятиме стійкому функціонуванню вітчизняних машинобудівних виробництв, одночасно створивши умови для:

1) збільшення обсягів виробництва інноваційної продукції та зростання її долі в структурі валового національного продукту;

2) зростання обсягів експорту наукоємної продукції та зменшення залежності країни від імпорту;

3) збільшення обсягу податкових платежів та підвищення рівня життя і добробуту населення.

Висновок. Таким чином, досліджуючи тенденції розвитку підприємств вітчизняного машинобудування та враховуючи закономірності світових соціально-економічних трансформацій, стає очевидним, що питання майбутнього економічного процвітання України нерозривно пов'язане з стійким розвитком підприємств машинобудування, формування передумов для забезпечення якого знаходиться в площині реалізації державної інвестиційної підтримки розвитку підприємств машинобудування та створення інноваційно-виробничих кластерів. Саме останні стануть єдиним інструментом подолання кризи в машинобудуванні за рахунок створення стійкої системи співробітництва держави і бізнесу, науки та освіти, яка дозволить забезпечити:

по-перше, акумулювання нових знань, розробку та виробництво на їх основі інноваційної високотехнологічної продукції, інтелектуально наповнених технологій;

по-друге, розвиток та реалізацію інтелектуального потенціалу працівників підприємств машинобудування, втілення їх знань в інноваційну продукцію та технології;

по-третє, відновлення виробничого потенціалу вітчизняних машинобудівних підприємств, перехід машинобудівного виробництва на V та VI технологічний устрій;

вчетверте, зростання експорту української машинобудівної продукції та відновлення конкурентного рейтингу вітчизняного машинобудування. Все це закладе основу для реалізації інноваційної моделі розвитку машинобудування, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого розвитку його підприємств, одночасно сприяючи зростанню інноваційності української економіки та покращенню рівня соціальної стабільності населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабич В.П. Стимулирование научно-технического прогресса в машиностроении / В.П. Бабич. – К.: Техника, 1983. – 112 с.
2. Барташевська Ю.М. Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи / Ю.М. Барташевська // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – №1 (8). – С.19-25.
3. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи / Під ред. Б.М. Данилишина. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 308 с.
4. Дикань В.В. Забезпечення розвитку машинобудівного комплексу України в умовах створення промислово-логістичної системи: монографія / В.В. Дикань. – Харків: УкрДАЗТ, 2013. – 390 с.
5. Журило Р.М. Конкурентоспроможність наукомісткого машинобудування в системі розвитку національного господарства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Р.М. Журило. — Запоріжжя, 2010. — 20 с.
6. Савченко С.М. Конкурентоспроможність українського машинобудівного комплексу на зовнішніх та внутрішніх ринках / С.М. Савченко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2011. – №29. – С. 20 – 29.
7. Єлісеєнко О.В. Необхідність забезпечення розвитку конкурентоспроможності машинобудівної галузі / О.В. Єлісеєнко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – №2(18). – 2012. – С. 70-74.
8. Єфіменко Н.А. Управління процесами відтворення машинобудування: монографія / Н.А. Єфіменко. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2007. – 376 с.
9. Григорская Н.М. Механизмы и инструменты управления экономической устойчивостью предприятий машиностроения / Н.М. Григорская // Вісник національного технічного університету «ХПІ». - № 44 (1017). – 2013. – С. 65 – 71.
10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
11. Васильєва Н.Ф. Машинобудування як матеріально-технічна основа неопіндустріальної економіки України / Н.Ф. Васильєва, В.Л. Кавура // Економіка промисловості. - № 4 (68). - 2014. – С. 88-96.
12. Оскольский В.В. Кластеризация – весомый фактор повышения конкурентоспособности экономики Украины / В.В. Оскольский // Экономика Украины. - № 11 (628). – 2014. – С. 4- 16.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.

УДК 656.2.008

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ СТВОРЕННЯ МІЖГАЛУЗЕВИХ ТА ВИРОБНИЧО - ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ

Глазкова А.С., аспірант (УкрДАЗТ)

У статті наведено теоретичне обґрунтування та розробка методичних організаційно-економічних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності промислового та транспортного комплексу України за умови створення міжгалузевих комплексів та виробничо - територіальних комплексів в народному господарстві України в контексті взаємодії та взаємовпливів процесів функціонування суб'єктів економічної системи та їх гнучкості до глобальних змін.

Ключові слова: господарство, промисловий комплекс, транспортний комплекс, об'єднання, підприємство.